

Publikace vznikla a byla vydána pod odbornou
záštitou a koordinací:

Centra adiktologie, PK 1. LF UK v Praze a VFN v Praze

Díky finanční podpoře:

projektu Píprava a rozvoj denního magisterského studia oboru adiktologie
CZ.2.17/3.1.00/31430

Evropský sociální fond
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

Tento projekt je financován Evropským sociálním fondem, státním rozpočtem České republiky a rozpočtem hlavního města Prahy.

Výukový text

Opiáty Regulace

Autor: Hana Fidesová

Centrum adiktologie

Obsah

Regula ní režimy ve sv t a u nás	3
Úvod	3
P ehled mezinárodních úmluv.....	3
P ehled eské právní úpravy	4
Rakousko – uherská monarchie.....	4
„První“ republika	5
Právní úprava po II. sv tové válce	6
Držení drogy dle trestního zákona . 140/1961 Sb. do 31.12.19986	
Právní úprava od r. 1999 do r. 2009	7
Právní úprava od r. 2010	9
Použitá Literatura	20

Regulační režimy ve světě a u nás

Úvod

O po átcích zákonné regulace nakládání s drogami m žeme hovo it již od 80 let 19. století. Prvenství na tomto poli lze z ejm p ipsat Spojeným stát m americkým. Již v roce 1875 radnice v San Francisku zakázala kou ení opia, a to v reakci na rozmáhající se kou ení opia mládež v podnicích ínských p ist hovatelc . V letech 1876 1890 tento trend zákaz následovala další americká m sta a západní státy USA. Tyto díl í právní zákazy vyústily v roce 1909 v Zákon o zákazu opia (Opium Exclusion Act) a pozd ji v roce 1914 v p íjetí tzv. Harrisonva zákona o drogách (Harrison Narcotic Act). Po átek 20. století je tak obdobím moderních právních úprav a mezinárodních úmluv, upravujících kontrolu nakládání s omamnými a psychotropními látkami, v etn opiát /opiod .

Přehled mezinárodních úmluv

- Mezinárodní opiová konvence (1912)
- Mezinárodní opiová úmluva (1925)
- Jednotná úmluva o omamných látkách (1961)

- Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (1988)
- Úmluva o nedovoleném obchodu na mořích (1995)
- Mezinárodní úmluva proti dopingů ve sportu (2005)
- Opiové zákony v souvislosti s mezinárodními úmluvami
- Podklady EMCDDA, UNDOC, NIDA (?)

Přehled české právní úpravy

Rakousko – uherská monarchie

Na našem území se problematika trestněprávních deliktů, souvisejících s drogami, datuje již od padesátých let 19. století, tj. od období rakousko-uherské monarchie, nikoli ovšem tak, jak má na mysli současná trestní práva.

Zákon č. 117/1852 ř. z., zákon o zločinech, přečinech a přešestupcích se již dotýkal problematiky jedování. Jednalo se však spíše o úpravu živnostenského podnikání, tj. o postih provinění proti tehdejšímu podnikání, upravujícím nakládání s léky a jedy. Trestný byl neoprávněný prodej léků vnitřních i zevních (§ 354), nedbalost v chování a oddělení jedů (§ 368) a zanedbání dohledu nad jedovatou látkou (§370).

Co se týká podávání drogy, trestným bylo tzv. „užívání odvarů z makovic píďlech“ (§ 337). V této souvislosti však hrozil trest pouze v případě, že nastalo těžké poškození na těle nebo usmrcení následkem podávání této látky. Pachatelé zde hrozil trest za přešestpek ve formě vězení od 1 až do 6 měsíců, v případě smrti pak šlo o tzv. přečin, který se trestal tuhým vězením od 6 měsíců do 1 roku (§336). Tento způsob trestání se vztahoval i na osoby, které se neopatrně chovaly při vykuřování sírou a při užívání narkotizujících

prostedk (§336 písm. d). Zajímavou úpravu citovaný zákon také obsahoval, pokud se týká provozování lékáren nebo ranhojství bez povolení, kde zvláštní ztétel byl brán na skutečnost, že tato osoba užívala éterových par, tj. dopouštěla se narkotizování (§343).

Zákon o zločinech, přečinech a pěstupcích se tedy zabýval spíše tím, čímž dnes nazveme distribuci, přičemž tresty nebyly příliš vysoké. Držba a užívání OPL tedy trestné nebyly.

„První“ republika

Rakousko-uherská trestní právní úprava se zachovala až do 30. let 20. století, kdy významná změna nastala v souvislosti s přijetím Mezinárodní opiové úmluvy a Úmluvy o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek. Zákonem č. 29/1938 Sb., kterým se provádí Mezinárodní opiová úmluva ze dne 23. ledna 1912, vyhlášená pod č. 159/1922 Sb. z. a n., Mezinárodní opiová úmluva ze dne 19. června 1925, vyhlášená pod č. 147/1927 Sb. z. a n. a Úmluva o zamezení výroby a úpravě distribuce omamných látek ze dne 13. června 1931, vyhlášená pod č. 173/1933 Sb. z. a n. (opiový zákon) byly obě úpravy promítnuty do právního systému tehdejšího Československa. Zákon trestal v první řadě úmyslné vyrobení OPL, přípravu, zpracování, přepracování, uchovávání, prodej, uvedení do oběhu, nabídku, dovoz, vývoz nebo převoz. Takové chování bylo kvalifikováno jako přečin a trestáno tuhým vězením od 3 měsíců do 3 let a peněžitým trestem od 5.000, do 50.000, korun. Byl-li takový přečin spáchán ve velkém rozsahu, v rámci provozování živnosti nebo za takových okolností, že z toho vzešlo těžké poškození těla nebo smrt člověka nebo nebezpečí pro život nebo zdraví lidí ve větším rozsahu, hrozil pachateli žalář od 1 do 5 let a peněžitý trest od 10.000, do 100.000, korun (§ 19 odst. 1 citovaného zákona).

Trestná byla také výroba, opatření, uchovávání nebo ponechání nástroje nebo předmětu, který byl nepochybně určen k neoprávněné výrobě nebo k přípravě nebo k neoprávněnému zpracování nebo přepracování OPL. Zde hrozil pachateli trest od 1 měsíce do 1 roku a

penžitý trest do 5.000, korun (§ 19 odst. 2 citovaného zákona). Pojem „omamné prostředky“ – později „omamné látky“ – upesovaly prováděcí vyhlášky.

Jak vidno, zákon již v podstatě zakotvoval jednotlivé trestné činy obdobně, jak je zná současná právní úprava, přičemž nerozlišoval mezi držetím drogy pro sebe i pro jiného.

Právní úprava po II. světové válce

Poválečná právní úprava již začlenila drogové delikty přímo do rámce trestního zákona. Šlo o dva drogové delikty, a to nedovolenou výrobu a držení omamných prostředků a jed. Tomu, kdo bez povolení vyrobil, dovezl, vyvezl, jinému opatřil nebo přechovával omamné prostředky nebo jedy, hrozil trest odnětí svobody v trvání až tří let (§ 197 odst. 1), v případě, že se pachatel dopustil takového jednání ve větší rozsahu nebo výdělku nebo jím způsobil smrt člověka nebo těžkou újmu na zdraví mnoha lidí, mohl být potrestán odnětím svobody v trvání 1 roku až 5 let (§ 197 odst. 2). Výroba, přechování předmětu určeného k neoprávněné výrobě omamných prostředků a jed byla trestána odnětím svobody v trvání až 2 let (§ 198).

Držení drogy dle trestního zákona č. 140/1961 Sb. do 31.12.1998

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. víceméně přejal předchozí trestní právní úpravu. Dle ust. § 187 odst. 1 byl postihován ten, kdo bez povolení vyrobil, dovezl, vyvezl, jinému opatřil nebo přechovával omamné prostředky nebo jedy. Za toto jednání mohl být potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením nebo penžitým trestem. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby byly v § 187 odst. 2 vyjádřeny tak, že trestem odnětí svobody na dvě léta až osm let mohl být pachatel potrestán, jestliže tento čin spáchal jako člen organizované skupiny, získal jím značný prospěch nebo takovým činem způsobil těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt. Trestný čin dle ust. § 188 tr. zák. postihoval pachatele, který vyrobil, sobil nebo jinému opatřil anebo přechovával předmět způsobující

k nedovolené výrobě omamných prostředků nebo jedů, a to trestem odnětí svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem.

Tato právní úprava platila až do novely trestního zákona, provedené zákonem č. 175/1990 Sb., kdy s účinností od 1.7.1990 byly skutková podstata trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 tr. zákona upravena tak, že se vztahovala nejen na omamné látky a jedy, ale i na psychotropní látky, a dále odstraňovala trestní postihy páchání pro sebe, nebo dle této novelizace muselo být páchání omamné nebo psychotropní látky i jedů vykonáváno pro jiného.

Právní úprava od r. 1999 do r. 2009

Legální zacházení s opii (např. pro zdravotnictví a farmaceutický průmysl) bylo v tomto období i nadále upraveno zákonem č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

V České republice je trestným činem jakékoliv nelegální zacházení s drogami. Základním právním předpisem je zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Pokud se týká drog, používá trestní zákon pojem „návyková látka“, kterým míní alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobující nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Pod pojem návykové látky tedy spadají i opiové / opiové, jejichž specifikace je pro oblast trestního práva obsažena v přílohách zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

Český trestní zákon aktuálně rozlišuje tyto i skutkové podstaty, tj. různé trestné činy, týkající se nelegálního s drogami:

ustanovení § 187 tr. zákona se týká různých forem nedovoleného nakládání s nelegálními drogami, například dovozu, vývozu, opatření páchání pro jiného, prodeje, zprostředkování prodeje apod. V našich podmínkách jsou dle tohoto ustanovení trestáni například

deale i heroinu, osoby nezákonně prodávající léiva, zejm. Subutex.

ustanovení § 187a tr. zákona dopadá na p echovávání omamných nebo psychotropních látek v množství v tším než malém pro vlastní pot ebu. Samotné užívání drog není v R trestné. Proto není ani trestná tzv. konzumní držba pro vlastní pot ebu (tj. držení drogy v množství, které pachateli slouží k bezprost ední spot eb . Pojem „množství v tší než malé“ není vymezeno trestní zákonem. Pro pot eby policie a státních zastupitelství jsou k dispozici pokyny, které orienta n vymezují množství v tší než malé. Soudy však t mito p edpisy nejsou vázána, nebo rozhodují toliko na základ zákona, nikoli na základ podzákoných i organiza ních p edpis . Stanovení množství v tšího než malého je tak ponecháno na individuální úvaze soud. V praxi soudy v tšinou vycházejí ze stanoviska znalce – psychiatra a záv r znaleckého posudku, pokud se tý e obvyklé dávky drogy pro uživatele.

ustanovení § 188 tr. zákona upravuje výrobu i p echovávání p edm t k nedovolené výrob omamných a psychotropních látek (tj. vztahovalo by se nap . na p echovávána p edm t k výrob braunu, nikoli k samotné výrob braunu).

ustanovení § 188a tr. zákona dopadá na trestný in ší ení toxikomanie, tedy svád ní jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu, podporování, podn cování i ší ení zneužívání takové látky. Pojme jiná návyková látka než alkohol je širší než pojem omamné a psychotropní látky, s nímž pracují ustanovení §§ 187, 187a, 188. M že tedy zahrnovat i látky, které nejsou výslovn uvedeny v zákonu . 167/1998 Sb., o návykových látkách.

Právní úprava od r. 2010

V souvislosti s rekodifikací trestního práva hmotného došlo v České republice k přijetí nového trestního zákoníku, a to jako zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Drogové trestné činy jsou zde nově upraveny v ustanovení § 283 až 287 (viz níže text aktuální a předchozího trestního zákoníku / zákona).

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění k 31.12.2009

Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jed

§ 187

(1) Kdo neoprávněněn vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného pečovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo ve větším rozsahu, nebo

b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch,

b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší patnácti let, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt,

b) získá li takovým inem prosp ch velkého rozsahu, nebo

c) spáchá li takový in ve spojení s organizovanou skupinou p sobící ve více státech.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění k 1.1.2010

§ 283

Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného předchová omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) jako člen organizované skupiny,
- b) a byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán,
- c) ve značném rozsahu, nebo
- d) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větší než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,

c) spáchá-li takový čin ve velkém rozsahu, nebo

d) spáchá-li takový čin ve větší rozsahu v případě dítěti mladšímu patnácti let.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Píprava je trestná.

§ 187a

(1) Kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větší než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větší rozsahu.

§ 284

P echování omamné a psychotropní látky a jedu

(1) Kdo neoprávn ěn ě pro vlastní pot ěbu p echovává v množství v ěším než malém omamnou látku konopí, prysky řici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC), bude potrestán odn ětím svobody až na jeden rok, zákazem innosti nebo propadnutím v ěci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Kdo neoprávn ěn ě pro vlastní pot ěbu p echovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství v ěším než malém, bude potrestán odn ětím svobody až na dv ě léta, zákazem innosti nebo propadnutím v ěci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Odn ětím svobody na šest m ěsíc ě až p ět let nebo pen ěžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá li ěin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve v ěším rozsahu.

(4) Odn ětím svobody na dv ě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá li ěin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve zna ěném rozsahu.

§ 285

Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku

(1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větší než malém rostlinu konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větší než malém houbovou nebo jinou rostlinu než uvedenou v odstavci 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větší rozsahu.

(4) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.

§ 188

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předem určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odníáním svobody na dva léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu,

b) spáchá-li takový čin v osobě mladší než osmnáct let, nebo

c) získá-li takovým činem značný prospěch.

§ 188a

Šíření toxikomanie

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Odníáním svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v osobě mladší než osmnáct let, nebo

b) spáchá-li takový čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejnou představenou poštovní sítí nebo jiným obdobným způsobem.

§ 286

Výroba a držení předem určených k nedovolené výrobě omamných a psychotropních látek a jedů

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo předchovává prekursor nebo jiný předem určený k nedovolené výrobě omamných nebo psychotropních látek, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedů, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na dva léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin ve značném rozsahu,

c) spáchá-li takový čin ve větší rozsahu vůči dítěti, nebo

d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

§ 287

Šíření toxikomanie

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako člen organizované skupiny,

b) v úmyslu zranit, nebo

c) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobným jiným způsobem.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu zranit mladšímu patnácti let.

§ 195

Společná ustanovení

(1) Zvláštní zákon stanoví, co se považuje za omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku nebo za prekursory.

(2) Vláda nařízením stanoví, co se považuje za jedy ve smyslu § 187, 187a a 188, které choroby se považují za nakažlivé ve smyslu § 189 až 192 a na které škodce se vztahuje ustanovení § 192.

§ 289

Společné ustanovení

(1) Zákon stanoví, co se považuje za omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursory používané pro nezákonnou výrobu omamných nebo psychotropních látek.

(2) Vláda nařízením stanoví, co se považuje za jedy ve smyslu § 283, 284 a 286 a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů .

(3) Vláda nařízením stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku podle § 285 a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu § 285.

(4) Vláda nařízením stanoví, co se považuje za látky s anabolickým a jiným hormonálním účinkem a jaké je větší množství ve smyslu § 288, a co se považuje za metodu sportovních výkonů zvyšující obsah kyslíku v lidském organismu a jiné metody s dopingovým účinkem ve smyslu § 288.

Použitá Literatura

Brožová, J. (2006). Výběrové šetření o zdravotním stavu a životním stylu obyvatel České republiky zaměřené na zneužívání drog Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 184.

Csémy, L., Chomynová, P. & Sadílek, P. (2009). Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD). Výsledky průzkumu v České republice v roce 2007. Praha: Úřad vlády ČR.

EMCDDA (2009). Výroční zpráva za rok 2009. Stav drogové problematiky v Evropě. Lisabon: Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost.

Hibbel, B., Guttormsson, U., Ahlström, S., Balakireva, O., Bjarnason, T., Kokkevi, A. & Kraus, L. (2009). The 2007 ESPAD report. Substance use among students in 35 European countries. Stockholm: The Swedish National Institute of Public Health and the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA).

Johnston, L. D., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., & Schulenberg, J. E. (2009). Monitoring the Future national results on adolescent drug use: Overview of key findings, 2008 (NIH Publication No. 09 7401). Bethesda, MD: National Institute on Drug Abuse.

Mravčík, V., Chomynová, P., Orliková, B., Škrdlantová, E., Trojáková, A., Petroš, O. et al. (2007). Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006 Praha: Úřad vlády ČR.

Roesner, S. & Kufner, H. (2007). Monitoring des Arzneimittelgebrauchs 2006 bei Klienten von Suchtberatungsstellen (PHAR MON), *Sucht* 54 (dodatek 1), str. S65–S77.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2009). Results from the 2008 National Survey on Drug Use and Health: National Findings (Office of Applied Studies, NSDUH Series H 36, HHS Publication No. SMA 09 4434). Rockville, MD.

UNODC (2009). World Drug Report 2009. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

ÚZIS ČR (2005). Zdravotnická ročenka České republiky 2004 Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR.